

Waldemar MIKOŁAJCZYK

***Bibionidae* (Diptera) Gór Świętokrzyskich**

[Z 1 tabelą w tekście]

Abstract. The March flies (*Diptera*, *Bibionidae*) of the Świętokrzyskie Mountains, especially of the Świętokrzyski National Park were investigated. Thirteen species were recorded, one of which, *Dilophus neglectus* HAENNI, 1982 is new to the Polish fauna.

WSTĘP

Bibionidae Gór Świętokrzyskich nie były dotąd badane. Przedstawiane w niniejszej pracy zbierano przede wszystkim w trakcie prowadzonych w latach 1981–1985 badań regionalnych (LIANA 1983) i uzupełniono przypadkowo złowionymi w latach wcześniejszych okazami, znajdującymi się w zbiorach dipterologicznych Instytutu Zoologii PAN w Warszawie. Jeden gatunek, *Biblio pomonae*, wymieniają z Lasów Suchedniowskich KOWALCZYK i WATAŁA (1990).

TEREN, METODY BADAŃ, MATERIAŁ

W badaniach uwzględniono teren ograniczony od północy Puszczą Świętokrzyską: Lasami Suchedniowskimi i Siekierzyńskimi, a od południa doliną Czarnej Nidy, pasmami: Daleszyckim, Cisowskim i Orłowińskim. Zachodnią jego granicę stanowiła Łośna (Wierna Rzeka), wschodnią – Krzemionki Opatowskie.

Bibionidae łowione tu były w 52 stanowiskach, z czego 20 (1–20) znajdowało się na terenie Świętokrzyskiego Parku Narodowego.¹

Zebrane *Bibionidae* pochodzą przede wszystkim z połowów czerpakowych. Niewielką ich część złowiono w pułapki Moericke'go, Barbera, Malaise'a. Mają one charakter materiałów jakościowych. Badania *Bibionidae* Gór Świętokrzy-

¹ Przyjęta numeracja (patrz wykaz stanowisk) nie jest zgodna z mającą roboczy charakter numeracją podaną przez LIANĘ (1983).

skich nie były planowane jako ilościowe a uwzględnione tu materiały przypadkowe nie stanowią podstawy do szczegółowych porównań i wyliczeń. Jedynie ogólna liczba stwierdzonych okazów i liczba stanowisk, w których określone gatunki występowały, pozwala pośrednio wnioskować o ich dominacji, frekwencji, pospolitości czy rzadkości.

Część okazów przekazali mi uczestniczący w programie badań regionalnych Koledzy, przede wszystkim z Zakładu Zoologii Bezkręgowców i Hydrobiologii Uniwersytetu Łódzkiego, szczególnie dr J. WIEDEŃSKA i doc. dr hab. S. NESIOŁOWSKI oraz z Instytutu Zoologii PAN, a w kilku przypadkach inne osoby. Wszystkim serdecznie dziękuję.

Materiały, suche i alkoholowe, znajdują się w Muzeum i Instytucie Zoologii PAN w Warszawie. Część z nich jest przeznaczona dla Muzeum Świętokrzyskiego Parku Narodowego.

WYKAZ STANOWISK

Świętokrzyski Park Narodowy (stanowiska 1-20)

A. Tereny zalesione

Buczyna karpacka – *Dentario glandulosae-Fagetum*

1. Oddział 140, przyszczytowe partie Łysicy
2. Oddz. 153, Jastrzębi Dół
3. Oddz. 114, rez. Św. Krzyż
4. Oddz. 137, Wola Szczygielkowa

Wyżyny jodłowy bór mieszany – *Abietetum polonicum*

5. Oddz. B-1, rez. Św. Krzyż
6. Oddz. 206, rez. Św. Krzyż
7. Oddz. 201c, przy rez. Św. Krzyż
8. Oddz. 137 (odmiana z paprocią – *Abietetum polonicum* var. *filicetosum*)

Grąd wschodniopolski – *Tilio-Carpinetum*

9. Oddz. 42, rez. Carny Las (grąd wysoki – *T.-C. typicum*)
10. Oddz. 114, rez. Św. Krzyż (grąd niski – *T.-C. corydaletosum*)

Środkowopolski bór mieszany – *Pino-Quercetum*

11. Oddz. 10, Miejska Góra
12. Oddz. 164, Kakonin, wzdłuż leśnego odcinka Kakonianki

Bór bagienny – *Vaccinio uliginosi-Pinetum*

13. Oddz. 30, rez. Mokry Bór

Łęg olszowy – *Circaeo-Alnetum*

14. Oddz. 40, dolina Czarnej Wody

B. Tereny otwarte

Gołoborza

15. Oddz. 114, rez. Św. Krzyż
16. Oddz. B-1, rez. Św. Krzyż

Łąki i polany

17. Oddz. 42, rez. Czarny Las
18. Rez. Św. Krzyż, pld. stoki Łysej Góry
19. Rez. Św. Krzyż, polana Bielnik (*Arrhenatheretum medioeuropaeum*)
20. Kakonin-gajówka, na skraju boru mieszanego

Pozostałe tereny Gór Świętokrzyskich (stanowiska 21-52)

21. Skarżysko-Kamienna
22. Lasy Suchedniowskie, rez. Dalejów (*Dentario glandulosae-Fagetum*)
23. Suchedniów
24. Lasy Siekierzyńskie, rez. Wykus (*Dentario glandulosae-Fagetum*)
25. Rez. Wykus, ols (*Carici elongatae-Alnetum*)
26. Rez. Krzemionki Opatowskie, świetlista dąbrowa (*Potentillo albae-Quercetum*)
27. Rez. Krzemionki Opatowskie, zarośla kserotermiczne (*Peucedano-Coryletum*)
28. Zagnańsk-Jaworze, zarośla nad rzeką
29. Zagnańsk-Gruszka, jak wyżej
30. Leszczyny koło Kielc
31. Ameliówka
32. Radostowa
33. Wilków
34. Podlesie, Pasma Klonowskie
35. Krajno
36. Św. Katarzyna
37. Dębno, łąka
38. Kakonin, zarośla nad Kakonianką
39. Huta Stara, zarośla nad Belnianką
40. Huta Szklana
41. Zapusty koło Cząstkowa, łąki i wawozy
42. Zagaje koło Grzegorzowic (*Tilio-Carpinetum*)
43. Duża Skała koło miejscowości Huta-Koszary
44. Kobyla Góra koło Trzcianki
45. Jeleniowska Góra, Pasma Jeleniowskie
46. Marzysz, zarośla i łąki nad Lubrzanką
47. Rez. Słopiec Szlachecki koło Daleszyc, torfowisko przejściowe
48. Rez. Białe Ługi koło Cisowa, torfowisko przejściowe
49. Wymysłów koło Cisowa, młodnik sosnowy
- 50-52. Rez. Milechowy koło Małogoszczy: 50 - *Dentario glandulosae-Fagetum*, 51 - *Potentillo albae-Quercetum*, 52 - bór świeży, *Peucedano-Pinetum*

OMÓWIENIE WYNIKÓW

Zebrany materiał obejmował 438 egzemplarzy *Bibionidae*. Wyróżniono 13 gatunków (68% fauny *Bibionidae* Polski) (tab. I), wśród nich *Dilophus neglectus*, nowy dla fauny Polski, wyodrębniony z grupy *D. febrilis* i opisany niedawno (HAENNI 1982). Pozwala to spodziewać się go również wśród wcześniej opracowanych materiałów z innych regionów kraju.

Tabela I. Wykaz gatunków. P – gatunki o rozmieszczeniu palearktycznym, E – europejskim, SE – środkowoeuropejskim, EK – eurokaukaskim.

Lp.	Gatunek	Liczba okazów	Nr stanowiska	Miesiące i dekady występowania	Rozmieszczenie
1	<i>Dilophus febrilis</i> (L.)	209	1-3, 5, 10, 11, 13, 14, 16, 18, 20, 28, 29, 32-35, 37-39, 43, 46, 47, 51, 52	V/2, VI/2, VIII/2-X/2	EK
2	<i>Dilophus femoratus</i> MEIG.	9	46	VI/2	P
3	<i>Dilophus humeralis</i> ZETT.	1	30	V/2	E
4	<i>Dilophus neglectus</i> HAENNI	14	1-3, 10	V, VI?	SE
5	<i>Bibio clavipes</i> MEIG.	107	2, 3, 8-10, 13, 14, 17, 20, 27-29, 38-40, 42, 44, 45, 47, 50-52	VIII/3-X/3, XI?	P
6	<i>Bibio ferruginatus</i> (L.)	1	12	V/2	E?
7	<i>Bibio johannis</i> (L.)	16	21, 46, 49	IV/3-V/2	E?
8	<i>Bibio lanigerus</i> MEIG.	3	18, 26	V/3	SE
9	<i>Bibio marci</i> (L.)	12	8, 10, 19, 26, 41, 46, 48	IV/3-V/3	P (zach.)
10	<i>Bibio nigriventris</i> HAL.	39	5, 9, 15, 22, 24-26, 31, 38, 41, 50, 51	IV/3-VI/2	P?
11	<i>Bibio pomonae</i> (FABR.)	6	4,6,7,9,23,32	V/2-VIII/1	P
12	<i>Bibio reticulatus</i> LW.	10	26	V/3	E
13	<i>Bibio varipes</i> MEIG.	11	2, 9, 10, 20, 36	V	P?

Można oczekiwać występowania w Górach Świętokrzyskich jeszcze co najmniej dwóch gatunków: *Penthetria funebris* MEIG. i *Bibio hortulanus* (L.).

Na faunę *Bibionidae* Gór Świętokrzyskich składają się gatunki pospolite i dość pospolite, występujące w całym kraju.

Z badanych środowisk leśnych najbogatszymi okazały się grądy (7 gatunków), następnie buczyny (6) i jedliny (5). Trudno jednak o szczegółowsze, dalsze porównania, zarówno z powodu niejednakowej liczby stanowisk, usytuowanych w poszczególnych zbiorowiskach roślinnych, jak i różnej częstotliwości przeprowadzanych w nich połowów.

Trudno jest również o charakterystykę zoogeograficzną *Bibionidae* ze względu na niezbyt dobre poznanie tej grupy, zaś sama analiza ich rozmieszczenia (KRIVOSHEINA 1986) nie pozwala na jednoznaczne przypisanie danego gatunku do określonego elementu zoogeograficznego. Wśród występujących u nas połowę stanowią gatunki o rozmieszczeniu palearktycznym, bądź prawdopodobnie palearktycznym, prawie połowę – gatunki europejskie (tab. I).

PIŚMIENICTWO

- GLĄZEK T. 1985. Szata roślinna wybranych powierzchni obszaru Gór Świętokrzyskich i terenów przyległych na tle warunków siedliskowych. *Fragm. faun.*, Warszawa, **29**: 153-234.
- HAENNI J.-P. 1982. Révision des espèces européennes du groupe de *Dilophus febrilis* (L.), avec description d'une espèce nouvelle (*Diptera, Bibionidae*). *Rev. suisse Zool.*, Genève, **89**: 337-354.
- KOWALCZYK J. K., WATAŁA C. 1990. Przyczynek do poznania entomofauny projektowanego Suchedniowsko-Oblęgorskiego Parku Krajobrazowego. *Rocz. świętokrz.*, Warszawa-Kraków, **17**: 173-180.
- KRIVOSHEINA N. P. 1986. Family *Bibionidae*. W: Soós Á. (ed.). *Catal. Pal. Dipt.*, **4**, Budapest, pp. 319-330.
- LIANA A. 1983. Program i organizacja badań nad fauną Gór Świętokrzyskich. *Fragm. faun.*, Warszawa, **28**: 3-21.

Muzeum i Instytut Zoologii PAN
ul. Wilcza 64, 00-679 Warszawa

SUMMARY

[Title: The March flies (*Diptera, Bibionidae*) of the Świętokrzyskie Mountains]

Thirteen species of march flies have now been recorded (twelve for the first time) from the Świętokrzyskie Mts (Tab. I). They were collected mostly during faunistical investigations from 1981 to 1985. The majority of this material came from phytosociological determined plant associations (especially from Świętokrzyski National Park) and was caught by the sweep net method. Moericke's, Barber's and Malaise's traps were also used.

This qualitative material consists of species that are common or relatively common in the country. One of them, *Dilophus neglectus* HAENNI is new to the Polish fauna. It is possible that at least two more species, *Penthetria funebris* MEIG. and *Bibio hortulanus* (L.) can be found there.

From the zoogeographical point of view the character of the distribution of march flies of the Świętokrzyskie Mts is partly Palaearctic and partly European.